

УДК 336.225

*Вірт М.Я.,
к.е.н, доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування,
Клепанчук О.Ю.*,
здобувач кафедри економічної теорії,
Львівська комерційна академія*

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ, ЙОГО СУТЬ, СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТА МЕТОДИ

Постановка проблеми. У сучасній ринковій економіці малий бізнес відіграє важливу роль. Загально визнаним є і те, що малий бізнес сприяє підтримці конкурентного середовища, вирішує проблему зайнятості та сприяє практичному впровадженню інновацій. Також наукою і практикою доведено, що в сучасній економіці малий бізнес не може успішно розвиватися без активної підтримки з боку держави.

Ефективне функціонування та розвиток підприємств малого бізнесу в умовах високих ризиків господарської діяльності, які притаманні сучасній економіці, вимагає досконалого управління податками. Важливе значення податкового планування обумовлюється і тим, що всі сфери фінансової діяльності підприємства пов'язані з процесом оподаткування.

Як наслідок вище зазначеного, зростає актуальність дослідження питань, які стосуються побудови ефективної системи управління підприємством, яка дозволить зробити оптимальною всю структуру суб'єктів малого бізнесу та стане дієвим засобом збільшення їх прибутковості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються податкового планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу, його суті, складових елементів та методів, досліджувались у працях таких вчених, як: Л. Азаров [1], С. О. Корецька [2], А. І. Крисоватий [3-5], Т. В. Кошук [4], А. Я. Кізима [5], О. В. Шевченко [6] та ін.

Однак у більшості наукових досліджень недостатньо уваги приділено саме дослідженню складових елементів податкового планування та їх впливу на побудову ефективної системи управління підприємством, яка дозволить зробити оптимальною всю структуру суб'єктів малого бізнесу та стане дієвим засобом збільшення їх прибутковості. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування суті та складових елементів податкового планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. З погляду оподаткування весь процес діяльності господарюючих суб'єктів опосередкований виникненням і зміною податкових відносин. Прогнозувати появу таких податкових відносин, а також податкової бази, податкові витрати необхідно для здійснення відповідних операцій. Податкові аспекти ринкового перетворення економіки України полягають не тільки в реформуванні системи оподаткування і податкової політики держави, але і в підвищенні ефективності податкового планування на рівні суб'єктів господарювання, яке скорочує невизначеність майбутніх податкових витрат економічних суб'єктів і ступінь їх адаптації до агресивного зовнішнього середовища.

Як зазначає С. О. Корецька [2], податкове планування є складовою частиною фінансово-господарської діяльності як фізичних, так і юридичних осіб, у зв'язку з чим його можна поділити на індивідуальне (характерне як для сімей, так і для некорпоративного сектора економіки) і на корпоративне.

На думку автора [2], яку ми поділяємо, завдання податкового планування полягає у максимізації доходу за рахунок мінімізації податків. Плануючи податкові наслідки своєї діяльності, важливо знати, куди, коли, як і скільки необхідно сплатити податків, а також які існують способи, що дозволяють не переплачувати їх, максимізувати доходи законними способами і методами, і залишатися при цьому в межах бізнесової етики.

Відповідно до світової фінансової думки, податкове планування у вузькому розумінні трактується наступним чином: це законний спосіб ухилення від сплати податків за допомогою використання податкових пільг і прийомів зменшення податкових зобов'язань, які дозволені

* *Наук. керівник - Вірт М.Я., к.е.н, доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування*

законодавством. В свою чергу серед вітчизняних науковців відсутня така єдність поглядів, а теоретична концептуалізація податкового планування проводиться у двох напрямках.

Відповідно до першого напрямку, податкове планування характеризується як важливий етап здійснення політики управління підприємством, що спрямований на визначення сум його податкових платежів у прийдешньому періоді та розробку графіку їхньої сплати – податкового платіжного календаря [4; 8]. Але при цьому слід знати відмінність між поняттями «податкове планування» і «планування податкових платежів». Якщо «податкове планування» передбачає альтернативність вибору між різними схемами оподаткування на різних етапах створення і функціонування суб'єктів малого підприємництва, то «планування податкових платежів» є механічним процесом, пов'язаним з обчисленням сум податкових зобов'язань та їх сплатою до бюджету на визначених законодавством умовах.

Другий концептуальний підхід щодо сутності податкового планування саме й полягає у тому, що воно є основою формування податкової політики підприємства і передбачає вибір між різними варіантами здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва та розміщення його активів з метою досягнення найнижчого рівня оподаткування; вибір адекватної мікроекономічному середовищу схеми оподаткування з домінантою фінансових інтересів платника.

Варто зазначити те, що в основі податкового планування лежить максимальне використання усіх передбачених законом пільг. Цю концепцію, яка полягає в оптимізації податкового навантаження через використання податкових пільг, підтримує більшість економістів [5; 7].

Своєю чергою відмітимо, що організація податкового планування полягає у:

- попередньому аналізі фінансово-господарської діяльності організації;
- дослідженні чинного законодавства;
- аналізі податкових проблем конкретного платника податків з метою виявлення найбільш перспективних напрямів податкового планування;
- вивченні схем оптимізації оподаткування партнерів і конкурентів в конкретних видах діяльності;
- застосуванні найбільш вигідних способів оподаткування на підприємстві.

Отже, організація податкового планування на підприємстві включає комплекс підготовчих заходів, необхідних для забезпечення цього процесу. Вихідним заходом у його організації слід вважати прийняття рішення з питання доцільності формування системи податкового планування на підприємстві [1].

Складові елементи планування податкових платежів і податкового планування нами зображено на рис. 1.

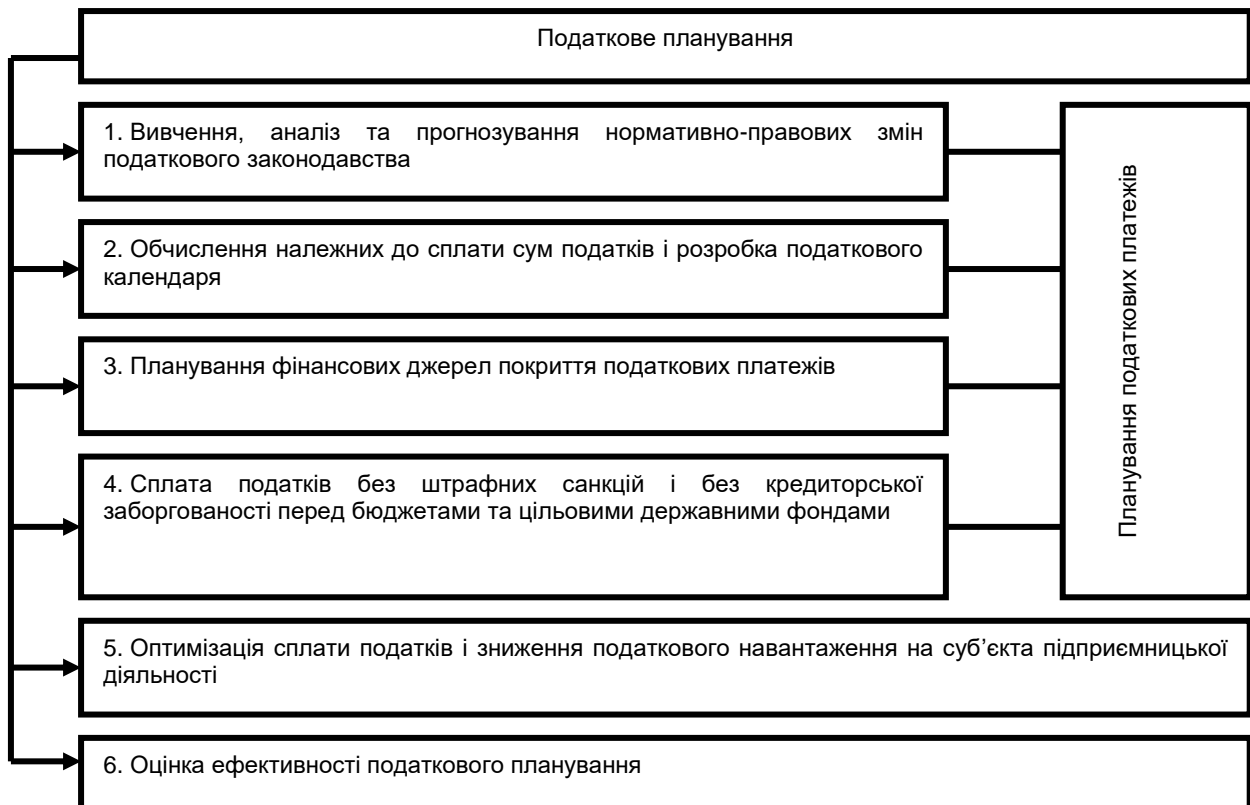


Рис. 1. Складові елементи планування податкових платежів і податкового планування
Джерело : складено за даними [3]

Податкове планування здійснюється з використанням низки загальних та спеціальних методів. Загальні методи податкового планування зображені на рис. 2.

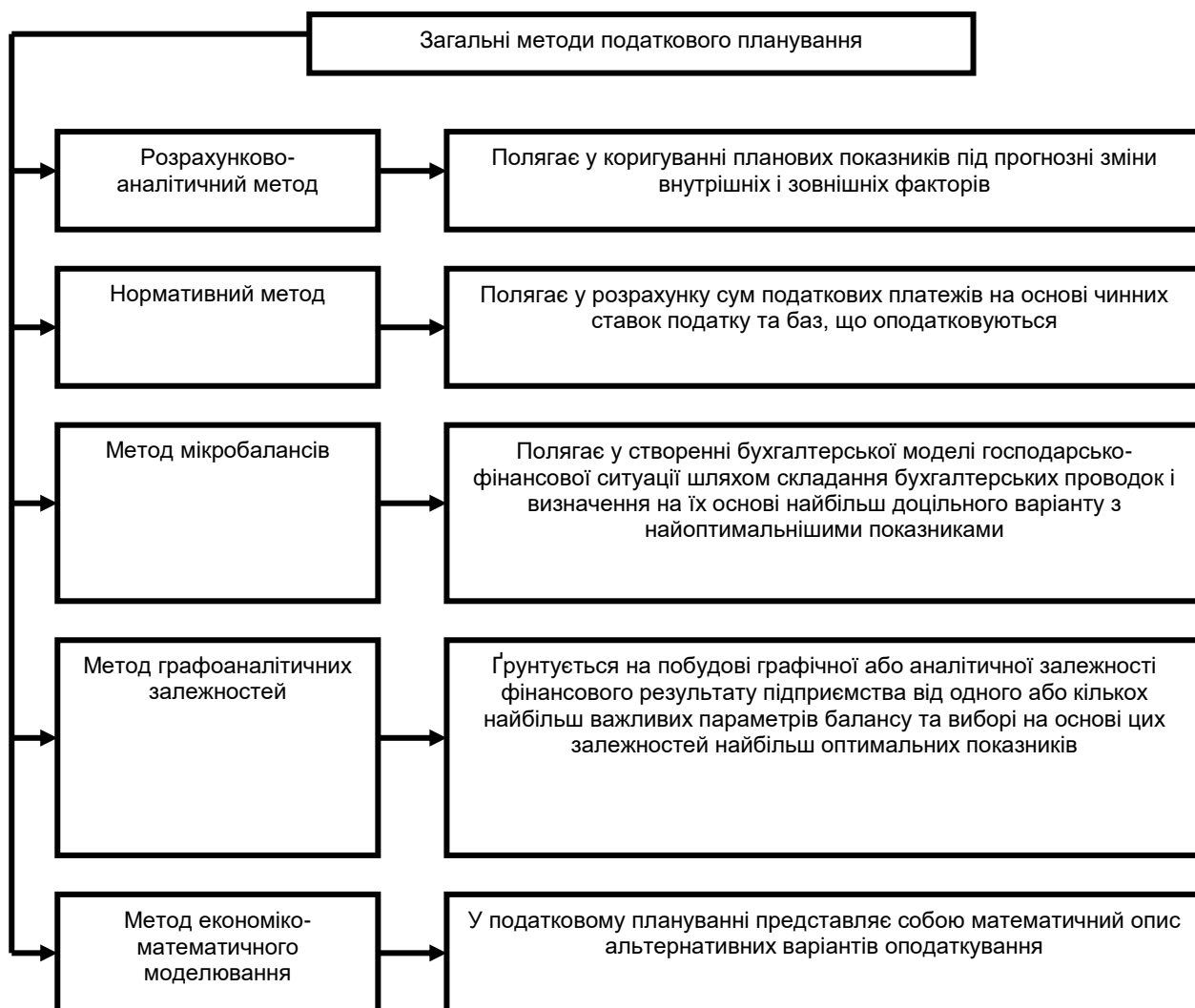


Рис. 2. Загальні методи податкового планування

Джерело : складено на основі [3]

Спеціальні методи планування наведені на рис. 3.

Отже, податкове планування може здійснюватись з використанням загальних і спеціальних методів, які доцільно використовувати в залежності від конкретних обставин та цілей, а ефективнішим буде їх поєднання, що дасть можливість більш повно використати усі способи оптимізації оподаткування.

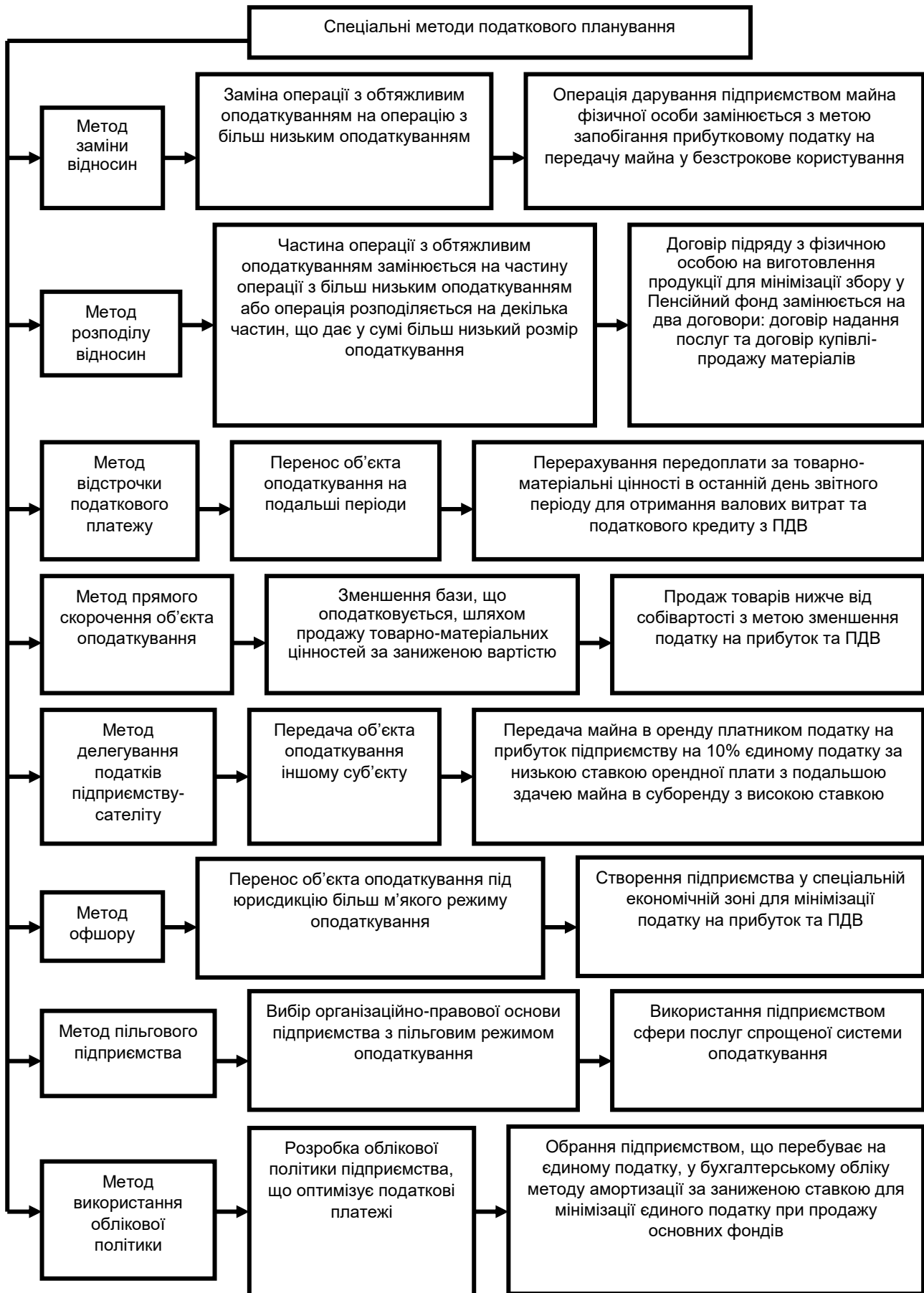


Рис. 3. Спеціальні методи податкового планування

Джерело : складено на основі [6]

Ефективність управлінських рішень, що реалізуються в процесі корпоративного податкового планування, характеризується системою показників (рис. 4).

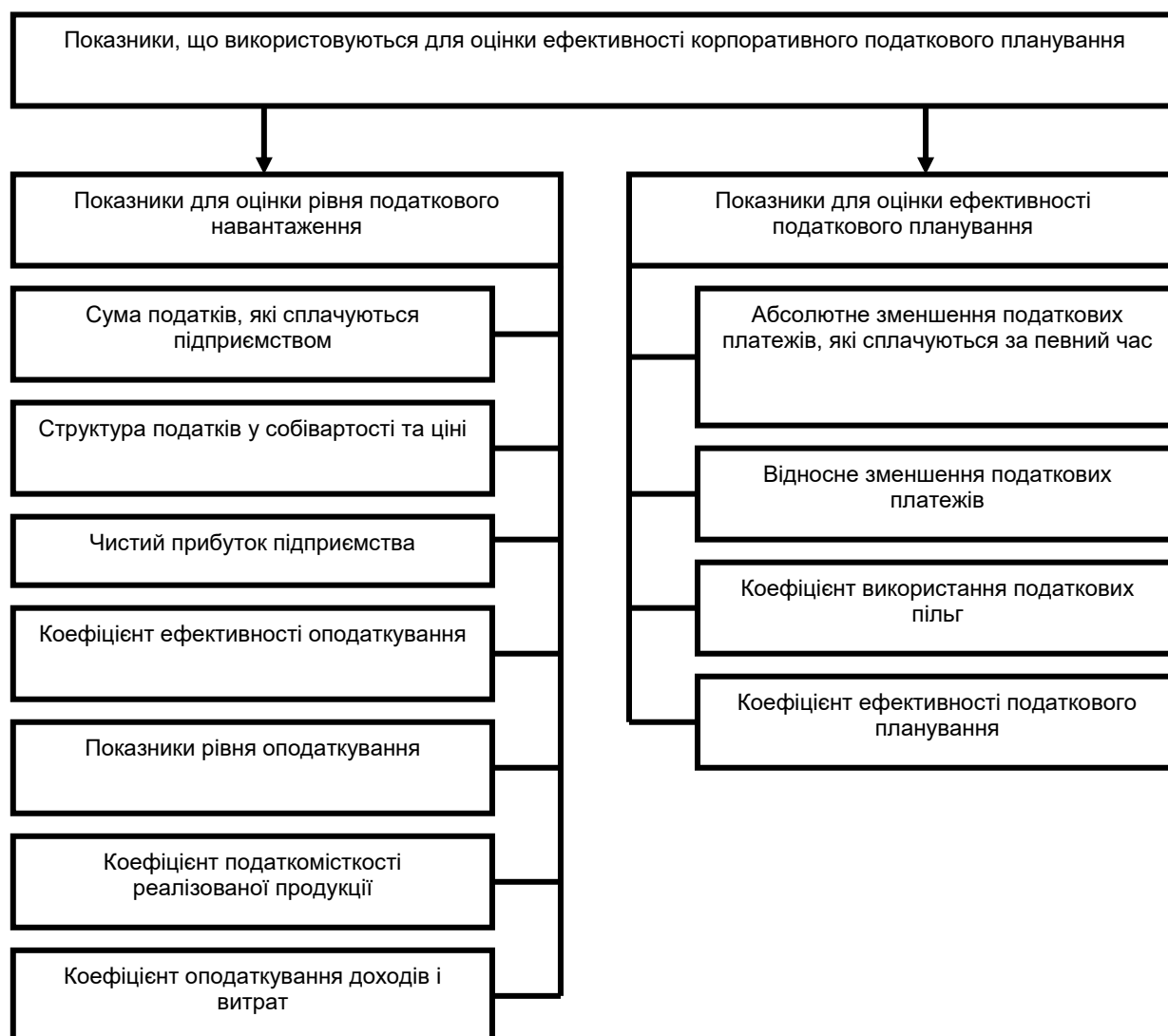


Рис. 4. Показники оцінки ефективності корпоративного податкового планування
Джерело : складено на основі [6]

Показники оцінки ефективності податкового планування дають можливість оцінити:

- рівень податкового навантаження на платника податків;
- рівень впливу окремих процедур і прийомів податкового планування на величину податкових зобов'язань суб'єкта підприємницької діяльності;
- результативність планового адміністрування податкових платежів і фіскально-економічної стратегії підприємства загалом.

Доцільно зазначити і те, що податкове планування є найбільш ефективним на етапі організації бізнесу, так як доцільно спочатку грамотно підійти до вибору організаційно-правової форми, місця реєстрації підприємства, розробки організаційної структури підприємства. Податкове планування є невід'ємною частиною процесу створення, реорганізації, ліквідації підприємства, перетворення, злиття і т. д.

В свою чергу податковий план підприємства повинен мати наступні розділи: календар платника податків по кожному податку; перелік заходів з оптимізації податкових потоків, тимчасові параметри реалізації оптимізаційних заходів, відповідальні виконавці, ресурси та інструментарій, необхідні для реалізації зазначених заходів; графік податкових виплат з урахуванням застосування заходів щодо оптимізації сукупності оподатковуваних баз і податкових пільг по конкретних податках; графік підвищення кваліфікації фахівців податкової сфери.

Що стосується інформаційного забезпечення, то воно може бути побудовано по-різному, в залежності від фінансових, технічних та інших запитів і можливостей господарюючого суб'єкта. Тут

можливі різні варіанти, наприклад, створення та постійна актуалізація власної інформаційної бази, використання однієї із спеціалізованих баз, поєднання інформаційних можливостей сторонніх організацій та власних джерел і даних. Ключовим елементом інформаційного забезпечення є інформаційна база, яка складається з чотирьох великих комплексів даних, що розрізняються ступенем систематизації:

- дані системи бухгалтерського обліку;
- дані системи податкового обліку;
- статистичні дані;
- несистемні дані.

Отже, в організації податкового планування на підприємстві важливою є системність, яка б дала можливість збільшити обігові кошти підприємства, підвищити його конкурентоспроможність шляхом самостійного законного регулювання рівня податкового навантаження. Підприємством має бути сформована власна політика податкового планування – з власними принципами, методами, розрахованими показниками. В наявності також повинні бути фінансові, матеріально-технічні та інтелектуальні ресурси. А вдосконалення організації та показників методики оцінювання ефективності податкового планування дасть змогу суб'єкту господарювання покращити аналіз сплачуваних податків, що в результаті призведе до збільшення прибутків.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, податкове планування повинне здійснюватись з точки зору оптимізації оподаткування суб'єкта господарської діяльності. Воно здійснюється за принципами та методами податкової оптимізації і з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання і підвищення фінансової стійкості організації.

Проведене дослідження теоретичних засад податкового планування та його ролі в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу свідчить про те, що побудова ефективної системи управління підприємством і прийняття таких фінансових рішень, які дозволять зробити оптимальною всю структуру суб'єктів малого бізнесу, є ефективним засобом збільшення їх прибутковості.

Бібліографічний список

1. Азаров Л. Систематизація податкового планування на підприємстві / Л. Азаров // Юридичний журнал. – 2004. – № 12. – С. 51-53.
2. Корецька С.О. Удосконалення методів податкового планування на підприємстві / С.О. Корецька // Агросвіт. – 2011. – № 19. – С. 31-36.
3. Крисоватий А.І. Домінанти гармонізації оподаткування : національні та міжнародні вектори : [монографія] / А.І. Крисоватий, В.А. Валігура. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 248 с.
4. Крисоватий А.І. Податково-боргові стратегії фіскального регулювання транзитивної економіки / А.І. Крисоватий, Т.В. Кошук // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 95-107.
5. Крисоватий А.І. Податковий менеджмент : [навч. посіб.] / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма. – Тернопіль : Kart-blansh, 2004. – 304 с.
6. Шевченко О.В. Зміни бюджетно-податкового регулювання регіонального розвитку: перші підсумки / О.В. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/647>
7. Шубина Л.В. Управление ликвидностью Единого казначейского счета и оценка рисков операций по управлению остатками средств на нем / Л.В. Шубина // Финансы. – 2013. – № 8. – С. 23-24.
8. Ярошенко Ф.О. Реформування Податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу / Ф.О. Ярошенко // Фінанси України. – 2010. – № 7. – С. 3-9.

References

1. Azarov, L. (2004), "Tax planning on the enterprise", *Yurydychnyi zhurnal*, no. 12, pp. 51-53.
2. Koretska, S.O. (2011), "Improved methods of tax planning at the enterprise", *Ahrosvit*, no. 19, pp. 31-36.
3. Krysovatyi, A.I. and Valihura, V.A. (2010), *Dominantny harmonizatsii opodatkovannia: natsionalni ta mizhnarodni vektory* [Dominants harmonization of taxation: national and international vectors], monograph, Pidruchnyky i posibnyky, Ternopil, Ukraine, 248 p.
4. Krysovatyi, A.I. and Koshchuk, T.V. (2006), "Tax promissory strategies of the fiscal adjusting of tranzitivnoy economy", *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp. 95-107.
5. Krysovatyi, A.I. and Kizyma, A.Ya. (2004), *Podatkovyi menedzhment* [Tax management], tutorial, Kart-blansh, Ternopil, Ukraine, 304 p.
6. Shevchenko, O.V. (2013), "Changes fiscal regulation of regional development: first results", available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/647> (access date April 20, 2016).
7. Shubina, L.V. (2013), "Liquidity Management Treasury Single Account and risk assessment operations management balances on it", *Finansy*, no. 8, pp. 23-24.

8. Yaroshenko, F.O. (2010), "Reforming the tax system of Ukraine in the context of the Tax Code", *Finansy Ukrainy*, no. 7, pp. 3-9.

Вірт М.Я., Клепанчук О.Ю. ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ, ЙОГО СУТЬ, СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТА МЕТОДИ

Мета – обґрунтування суті та складових елементів податкового планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу.

Методика дослідження. В основу досліджень роботи покладені як загальнонаукові (аналіз, спостереження), так і спеціальні методи пізнання. Методи аналізу і спостереження використані для дослідження суті податкового планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу. Методи пізнання використані для обґрунтування суті та складових елементів податкового планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання і підвищення фінансової стійкості організації.

Результати. Визначені податкові аспекти ринкового перетворення економіки України, які полягають не тільки в реформуванні системи оподаткування і податкової політики держави, але і в підвищенні ефективності податкового планування на рівні суб'єктів господарювання, зокрема у скороченні невизначеності майбутніх податкових витрат економічних суб'єктів.

Доведено, що на сучасному етапі набувають особливої актуальності питання, які стосуються податкового планування в системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого бізнесу, його суті, складових елементів та методів.

Відзначено, що на сучасному етапі податкове планування може здійснюватись з використанням загальних і спеціальних методів, які доцільно використовувати в залежності від конкретних обставин та цілей, а ефективнішим буде їх поєднання, що дасть можливість більш повно використати усі способи оптимізації оподаткування.

В організації податкового планування на підприємстві важливою є системність, яка б дала можливість збільшити обігові кошти підприємства, підвищити його конкурентоспроможність шляхом самостійного законного регулювання рівня податкового навантаження.

Обґрунтовано, що вдосконалення організації та показників методики оцінювання ефективності податкового планування дасть змогу суб'єкту господарювання покращити аналіз сплачуваних податків, що в результаті призведе до збільшення прибутків.

Зроблено висновок про те, що податкове планування здійснюється за принципами та методами податкової оптимізації з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та його фінансової стійкості.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні доцільності використання податкового планування при поєднанні загальних і спеціальних методів залежно від конкретних обставин та цілей, що дасть можливість більш повно використати усі способи оптимізації оподаткування.

Практична значущість полягає в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані суб'єктами малого бізнесу для оптимізації оподаткування та з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: податкове планування, суб'єкти малого бізнесу, фінансово-господарська діяльність, планування, податки, податкові пільги.

Virt M.I., Klepanchuk O.Yu. TAX PLANNING IN SYSTEM MANAGEMENT FINANCIALLY ECONOMIC BY ACTIVITY OF SUBJECTS OF SMALL BUSINESS, HIS ESSENCE, COMPONENT ELEMENTS AND METHODS

Purpose is a ground of essence and component elements of the tax planning in control system financially economic by activity of subjects of small business.

Methodology of research. In basis of researches works are fixed both scientific (analysis, supervision) and special, methods of cognition. The methods of analysis and supervision are used for research of essence of the tax planning in control system financially economic by activity of subjects of small business. The methods of cognition are used for the ground of essence and component elements of the tax planning in control system financially economic by activity of subjects of small business with the purpose of increase of efficiency financially economic to activity of member ménage and increase of financial firmness of organization.

Findings. Identified tax aspects of market transformation of economy of Ukraine, which are not only in reforming the tax system and tax policy, but also to improve the efficiency of tax planning at the entity level, particularly in reducing the uncertainty of future tax expense of economic actors.

Proved that at this stage become particularly relevant issues relating to tax planning in the management of financial and economic activity of small business, its essence, constituents and methods.

It is marked that on the modern stage the tax planning can be carried out with the use of general and special methods which it is expedient to use depending on concrete circumstances and aims, and more effective will be their combination that will enable more fully to use all methods of optimization of taxation.

In organization of the tax planning on an enterprise important is the system, which would enable to increase the circulating money of enterprise, promote his competitiveness by the independent legal adjusting of level of the tax loading.

Grounded, that perfection of organization and indexes of method of evaluation of efficiency of the tax planning will enable the subject of ménage to improve the analysis of the paid taxes that as a result will result in the increase of incomes.

It is concluded that tax planning is carried out on the principles and methods of tax optimization to improve the efficiency of financial and economic activities of the entity and its financial stability.

Originality consists in substantiation of expediency the use of tax planning with a combination of general and special methods depending on the specific circumstances and objectives, which will enable better use all methods of tax optimization.

Practical value consists in that the results of research can be used by small businesses for tax optimization and to improve the efficiency of financial and economic activity of the entity.

Key words: tax planning, subjects of small business, financially is economic activity, planning, taxes, tax deductions.

Вирт М.Я., Клепанчук О.Ю. НАЛОГОВОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВО ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА, ЕГО СУТЬ, СОСТАВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ И МЕТОДЫ

Цель – обоснование сути и составных элементов налогового планирования в системе управления финансово хозяйственной деятельностью субъектов малого бизнеса.

Методика исследования. В основу исследований работы положены как общенаучные (анализ, наблюдение), так и специальные, методы познания. Методы анализа и наблюдения использованы для исследования сути налогового планирования в системе управления финансово хозяйственной деятельностью субъектов малого бизнеса. Методы познания использованы для обоснования сути и составных элементов налогового планирования в системе управления финансово хозяйственной деятельностью субъектов малого бизнеса с целью повышения эффективности и финансовой стойкости организации.

Результаты. Определены налоговые аспекты рыночного преобразования экономики Украины, которые заключаются не только в реформировании системы налогообложения и налоговой политики государства, но и в повышении эффективности налогового планирования на уровне субъектов хозяйствования, в частности в сокращении неопределенности будущих налоговых расходов экономических субъектов.

Доказано, что на современном этапе приобретают особую актуальность вопросы, касающиеся налогового планирования в системе управления финансово-хозяйственной деятельностью субъектов малого бизнеса, его сути, составляющих элементов и методов.

Отмечено, что на современном этапе налоговое планирование может осуществляться с использованием общих и специальных методов, которые целесообразно использовать в зависимости от конкретных обстоятельств и целей, а эффективнее будет их сочетание, что даст возможность более полно использовать все способы оптимизации налогообложения.

В организации налогового планирования на предприятии важной является системность, которая бы дала возможность увеличить оборотные средства предприятия, повысить его конкурентоспособность путем самостоятельной законной регуляции уровня налоговой нагрузки.

Обоснованно, что совершенствование организации и показателей методики оценивания эффективности налогового планирования даст возможность субъекту ведения хозяйства улучшить анализ налогов, которые платятся, что в результате приведет к увеличению прибылей.

Сделан вывод о том, что налоговое планирование осуществляется принципами и методами налоговой оптимизации с целью повышения эффективности финансово-хозяйственной деятельности предприятия и его финансовой устойчивости.

Научная новизна состоит в обосновании целесообразности использования налогового планирования при сочетании общих и специальных методов в зависимости от конкретных обстоятельств и целей, что даст возможность более полно использовать все способы оптимизации налогообложения.

Практическая значимость заключается в том, что полученные результаты исследования могут быть использованы субъектами малого бизнеса для оптимизации налогообложения и с целью повышения эффективности финансово-хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования.

Ключевые слова: налоговое планирование, субъекты малого бизнеса, финансово-хозяйственная деятельность, планирование, налоги, налоговые льготы.